

Fra det gamle Dallund.

Ved Lærer *Elling, Søndersø.*

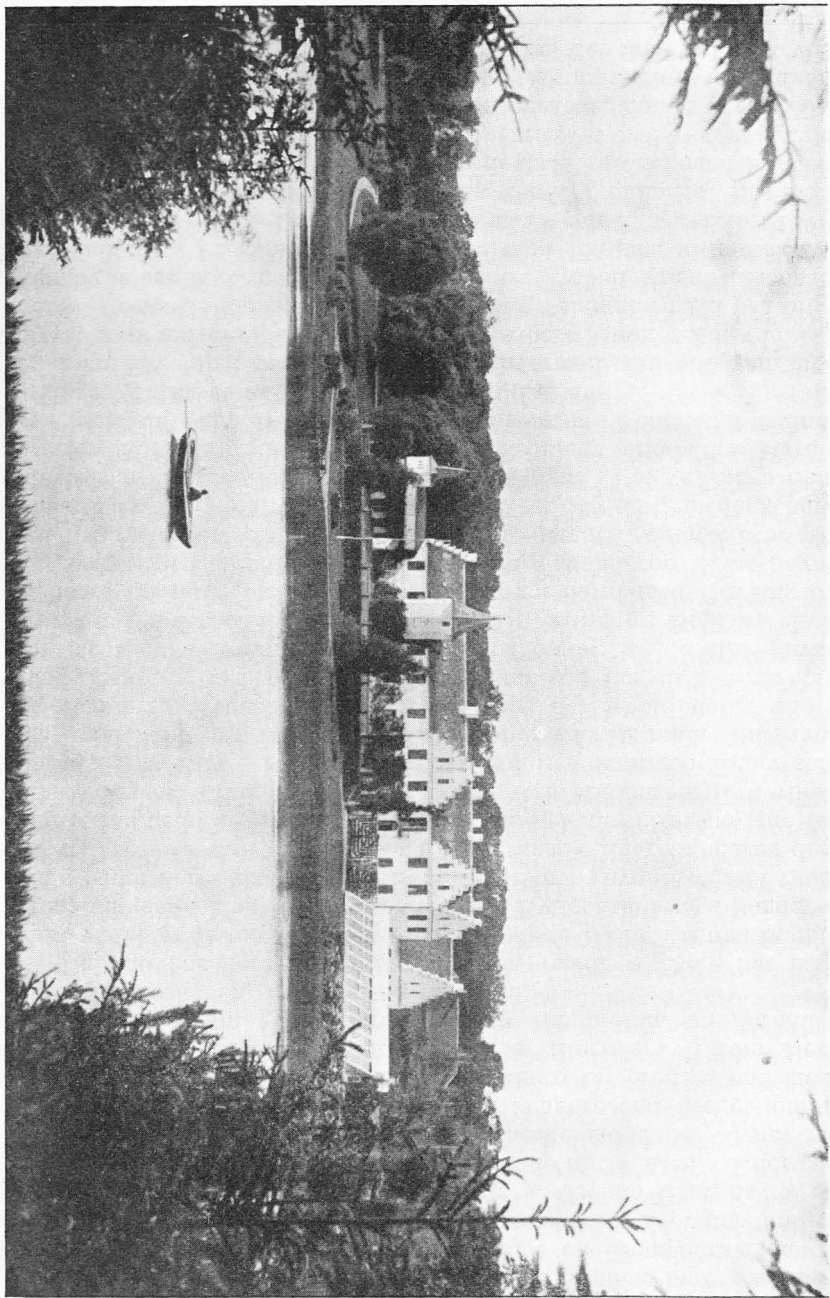
Sagnene har deres store Betydning som Vækkere og Bærere af Folkets historiske Sans. De aabner Øret for Klangen af Fortids Idræt. Barnet undres og lytter til Sagnet's Røst, og Undren er Vejen til Kundskab. Vore Herregaarde har derfor deres store Betydning som Tilknytningspunkter mellem Fortid og Nutid, fordi Sagnene i særlig Grad er knyttede til dem. — Dallund staar i saa Henseende ikke tilbage for andre Gaarde. Sagnet har i rigelig Grad vævet sin brogede Dragt her saa godt som noget Sted.

Vedel Simonsen mener, at Dallund fra først af har været et Kastel til Værn mod Venderne. Som Bevis herfor anføres, at der er opgravet en gammel Baad i Nærheden, og en af Hovmarkerne ved Lunde Aa hedder Strandmarken. Serup Mose har før været Sø, og lige her ved Søbredden paa en Vold, som kaldes Serup Vold, har det gamle Dallund ligget. Aaen, som forbinder Serup Mose og Dallund Sø, er her snævrere, og Stedet kunde bedst forsvares mod Sørøvere. Paa den nordlige Side af Mosen, ved den nuværende Dallund Mølle, findes en Skraaning ned mod Mosen. Den kaldes Kappelhaugen (Hovedtonen paa 1. Stavelse). Her har saa efter Vedel Simonsens Mening Gaardens Kapel ligget. Her imellem Gaarden og Kapellet har der, siger Sagnet, været en Løngang, som maaske ogsaa er gaaet om ad Ladegaarden, der skal have ligget omtrent midt imellem. Her hørte man Lyd af Kister med Skatte, hvis Laag smækkede op og i. Prop. Jens Hansen, som er særlig fortrolig med Dallunds Historie, anfører herimod, at Vedel Simonsens Mening om det gamle Dallunds Beliggenhed ikke kan være rigtig. Volden ved Serup kan være Rester af en Teglovn. Dette kan vel neppe helt oplyses. Men Sandsynligheden taler for, at det i hvert Fald ikke kan være rigtigt med Kapellet og Ladegaardens Beliggenhed midt i en Sump. Herom siger ellers Sagnet, at Mejeri- eller Staldgaarden (»Gaardstud«) skal være sunken i Jorden, fordi Fru Clara lagde en So i Sengen, og bad Præsten komme og berette sin Mand, som var meget syg. Herover blev Præsten saa vred, at han forbandede Stedet, som saa sank i Jorden. Dette maa skrives sig fra det 12te eller 13de Aarhundrede i Bryskernes Tid. Et Par

Aarhundreder senere var Gejstligheden mere liberal og kunde godt holde Messer for syge Køer og Heste. Paa Grundlag heraf er vel saa Sagnene kommen frem om Svin i Sengen i Stedet for Mennesker.

Dallund skal saa være flyttet til sin nuværende Plads i det 15de eller 16de Aarhundrede. De første Ejere af Dallund var Bryskerne. Karl Hansen fortæller i »Danske Ridderborge«, at Ejler Bryske i sin Ungdom var Kammersvend hos Kong Hans. Han fik engang 6 Mark i Tærepenge, da han red sin Herres Ærinde til Jylland. Blev saa senere Hovedsmand paa Næsbyhoved og købte eller havde Del i Langesø, Margaard, Tverskov, Ulkendrup m. m. — Om Ulkendrup siger Sagnet, at her laa tidligere en By, som bestod af 5 Gaarde. En af disse blev en Juleaften overfaldet af en Røverbande, der havde sit Tilhold i et Hus i Søndersø Skov. (Huset hedder endnu Myrdehuset¹). Der gik Bud til Næsbyhoved efter Hjælp. Røverne stoppede Dyner i Vinduer og Døre for at forsvare sig, og man maatte brænde Gaarden af for at faa Bugt med dem; men hele Byen brændte saa ved samme Lejlighed og blev aldrig senere opbygget. Tre af Røverne blev fanget og angav de øvrige, og alle blev henrettede. — I et gammelt Dokument hedder det: »..... gjorde Eiler Bryske Laug paa Laughævd selv tolvte og indvorde han disse efterskrevne Gaarde, Grund, Gods og Ansteder til sig og sine Arvinger for sin rette Arv og Ejendom i alle Maader, som herefter følger: Dallunds Sædegaard, som han stod, som han gjorde sin Ed udi, og som han gik omkring, førend han gjorde Ed, med gode Riddersmænds Mænd, og begyndte at gaa« Han gik Dallunds Enemærker omkring, satte Pæl og svor Skel, lagde Kul under Skelstenene, for at finde Stedet, om svigagtige Naboer flyttede dem. Ejler Bryske fik Kongens Brev paa, at han maatte føre sine Okser gennem Ribe til Flensborg. Et andet Brev giver ham Ret til at drive 80 Okser over Elben. Samme Dag (20/1 1523) den jyske Adel i Viborg skrev Opsigelsesbrevet til Kr. II, var Kongen paa Dallund hos Ejler Bryske. Herfra skrev han et Brev til Dronningen, som lige havde født en Søn. Overleveringen siger, at Kongens Vogn ved Afrejsen fra Dallund kom uden for den faste, solide Egetræskørebane og blev siddende fast i den bløde Grund. Folkene paa Gaarden tog det som et ondt Varsel for Rejsen. Og det slog til; thi Kongen kom ikke længere end til Vejle, hvor han modtog Opsigelsesbrevet. Denne Fortælling bekræftes næsten ved de nu fundne Rester af tilhugne Egestammer, som under Restaureringen er fundne i Borggaarden. Broen har altsaa været der, og der synes altsaa at være god »Grund« til Fortællingen. Et andet gammelt Sagn siger, at den østlige Fløj af Dallund skulde være bygget paa Egepæle. Det synes noget urimeligt, da Bygningen ligger forholdsvis højt og tørt; men ogsaa her har man nu fundet en Del tilhugne Egepæle i Kælderen. Disse svære Egepæle, som jo er meget med-

¹) En anden Forklaring paa Navnet findes i Thieles Folkesagn, I, 369.

Dallund, set fra Syd.

tagne af at staa i Jorden, kan nok se ud til at være flere Hundrede Aar gamle. — Da Talen er om gamle Minder, kan ogsaa lige anføres, at Oberst Fineck 1728 lod aabne en Kæmpegrav (Jættestue) i Dallund Strandmark eller Stendysemarken, hvor der fandtes flere Oltidsgrave af ualmindelig Størrelse. Denne Grav havde en indvendig Længde af $3\frac{1}{2}$ Alen og en Bredde af $2\frac{1}{2}$ Alen. I det ene Hjørne fandtes en Benrad af et Menneske siddende. Benet fra Knæet til Ankelen var en Haandsbred længere end hos et almindeligt Menneske. Hovedskallen var tykkere og bredere end sædvanligt, og Tænderne var af ualmindelig Størrelse. Under Benraden laa ligesom en Stenbro af smaa Kampesten, og derunder atter Menneskeben, baade store og smaa.¹⁾

Dallund har flere Gange skiftet Ejer, og disse Ejere har ikke altid været gode mod Bønderne. En af disse Ejere, Jomfru Sophie Høg, udvidede sine Besiddelser meget. Rytterbønderne i Søndersø fratog hun deres Skovparter i Søndersø Skov, »hvor baade er Storskov, Gjærdselsskov, Engbund og Tørveskær.« Naar Bønderne desuagtet huggede noget i deres Skovparter, lod hun Økseerne tage fra dem. Senere fratog en anden Ejer, Morten Mikkelsen, Rytterbønderne deres Part i Fælleshed og Græsning i Søndersø Hede, som fra Arilds Tid har været fælles Græsning for Dallund, Margaard og Søndersø Bymænd. Han havde lagt det meste deraf under Hovedgaarden og brugt noget til Pløjeland, og Resten til Græsning for sig alene. I Søndersø Skov, som allerede Sophie Høg havde frataget Bønderne, lod han bygge en Del Huse og Boliger, »hvis Beboere nu pløje og saa samme Jorder og deraf med Hovning og alt svarer til Dallund.« Han vilde tvinge Bønderne til at hegne om hans Marker. Det vilde de ikke, og deres Kvæg gik over paa hans Ejendom. Han tog saa en Mark for Stykket, medens hans Heste og Kvæg ofte gjorde Skade hos dem. Det var hans Søn, Morten Mikkelsen den Yngre, der bortspillede alle sine Gaarde, saa han kun beholdt Bondegaarden Købeskov. Folk siger endnu: »Kløver Es er et godt Kort; det vandt Dallund!«

Som Eksempel paa den Haardhed, hvormed man gik frem mod Tyve, kan anføres følgende: En vis Albert Andersen havde hos en af Morten Mikkelsens Bønder i Stensby slagtet en Ko paa Marken og løbet bort med Huden. Han blev greben og sat i Fængsel paa Dallund. Paastanden for hans Gerning lød paa, at han skulde lide Galge og Gren. Dertil blev han ogsaa dømt d. 28. Oktbr. 1675.

Omtrent paa samme Tid levede en kendt Troldmand, Las Benhane i Veflinge Sogn. Han havde indgaaet Forbund med Fanden, sagde man. Af hans Bedrifter kan anføres, at han, skønt fraværende, kunde stjæle Smørret, naar Folk kærnede, kunde skyde Vildænder gennem Skorstenen og lade alle Dallunds Plove gaa af sig selv, paa en nær, hvis Bom var af Rønnetræ, der ikke lod sig trylle.

¹⁾ Præsteindberetning 1755.

Han blev sammen med 2 Hekse fra Seden brændt paa Baal i Odense, hvilket han ogsaa havde forudset, da han udbrød: »Har jeg ikke nok sagt, at Hanen skulde steges paa Odense Hede!« — Senere var der endnu en klog Mand paa Dallund Gods. Det var kloge Frands i Rodstrup. Han var fra Sverige og tjente hos Baronen. Maaske havde han sin Visdom fra »Cyprianus«, som han ejede. Naar han huggede sin Kniv i Loftet, kunde han malke den. Han kunde pludselig trylle en Høne med 12 Kyllinger frem, og ved Trylleri kunde han faa Dallunds 8 Plove til at staa; men den 9de, som havde Flyverøn i Styret, kunde han ikke standse. Paa sit Dødsleje vilde han ikke have Præsten hentet. »Jeg er, ta' mig Tusen, klogere end Præsten!«

Ofte har der været Stridigheder om Markskel og Hegn mellem Herskabet og Bønderne. Saaledes indstævnedes Dallunds Ejer 1713 alle Allesø Bymænd til at holde Gærde vedlige mellem hans Mark og Kragemarken i Allesø. Resultatet blev, at Dallunds Ejer paa den ene Side og Allesø Bymænd paa den anden »bør at tage halv Gjærde med hinanden . . .« 1719 var et sørgeligt Aar for Landmanden. Der var stor Misvækst paa Korn og Græs. Forpagteren paa Dallund, Thomas Sørensen, der havde forpagtet Hovedgaardens Avling, Tiender og andet Vedhæftende, lod den 1. August ved Retten udnævne Mænd til at syne Afgrøden, fordi han haabede Moderation i Afgiften. Der var 7 Gulve tomme i Tærskeladen. De plejede ellers at sætte Hæs. Kornet paa Dallunds Marker var meget slet, især Rugen, saa der ikke nær kunde naas Udsæden, da Jorden var begroet med Hejre, Klinte, Græs og andet Ukrudt. Fra 1. Maj 1719 til samme Dag 1720 var der Sygdom blandt Kreaturerne, og der døde paa Dallund 16 à 18 Stykker. Lungerne var ganske raadne.

Ved samme Tid døde Etatsraad Haxthausen paa Dallund. Han havde en langvarig Strid med den stærke og stridige Dallund Møller angaaende dennes Faar. Mølleren bankede flere Gange Etatsraaden, og tilsidst gik det saa vidt, at han belejrede ham paa hans Gaard, red over Vindebroen og skød Skud paa Skud gennem Vinduerne efter ham.

Fru Haxthausen solgte senere Dallund til Oberst Günther Dirdrich v. Finecke, som stammede fra Meklenburg. Han gik i dansk Tjeneste og blev haardt saaret i Slaget ved Gadebusch. Oberst Finecke byggede østre Fløj af Dallund Borggaard. Over dennes Indgang findes endnu hans og Fruens, Clara Levetzaus, Navne og Vaabenmærker. Ved samme Lejlighed skal han ved Hjælp af et Regiment Soldater have fyldt Borgens Voldgrav, ligesom ogsaa Haven blev anlagt uden om Slottet. Obersten døde 1729, og blev begravet i Skamby Kirkes søndre Korsfløj »4 Alen i Jorden efter sin sidste Vilje og de to Præster i Søndersø og Skamby alene at følge hans Lig«. Hans Frue lod sætte et Sandstens Epitaphium over hans Grav med en for Tiden karakteristisk Indskrift, hvorfor den hidsættes her:

- Af Spor, hvem I saa end møder paa Vejen!« »Ja, naadige Herre, det ken- skal ske!« — Vejen til Bogense blev kørt uden nogen Forstyrrelse. Iard. Vognene skulde køres saa langt ud paa Stranden, saa Vandet strøg her.) Bugen paa Hestene. Her tog mindre Baade mod Kornet, for at tter. sejle det ud til et større Skib, der laa for Anker paa dybere Vand. Om Hele Arbejdet gik præcist og hurtigt. Bag efter tømte man Mad- lste. kurvene, medens Hestene fik deres Foder, og snart gik Turen kudt. hjemad. Morten mente, det var rigtigst at køre Vejen ad Gylden- a en sten. Nu traf det sig saadan, at Hovfolkene paa Gyldensten kørte blev en Gødning, og Vognene kom imod hverandre. Dallunds Folk vilde l, at ikke vige Sporet, og Folkene fra Gyldensten vilde heller ikke. i til Resultatet var et Kaos af Vogne imellem hverandre. Der faldt fra haanende Ord fra begge Sider; men det hjalp ikke over Vanskelig- hederne. Nu kom Greven selv. Hvis han havde forsøgt at stifte unde Fred uden at bruge Pisken, var det vel gaaget godt; men nu tog Ar- Morten en Haand i Nakken og en i Bagen af Greven. Og, Vups! undt Ind i Tornehækken med Fyren. Et Par Klask paa Bagdelen med gaar flad Haand, og Vognene kunde frit køre videre. — Dagen efter Det kom der »Stafet« fra Gyldensten til Dallund angaaende Sagen. Pige Atter lød Hovbudet: »Mød øjeblikkelig paa Dallund for at høre eder Dom og senere tage mod Afstrafning!« Alle mødte. Kammerjun- keren foretog selv Afhøringen. »Sig mig nu, Morten, hvordan gik det egentlig til? Sig nu den hele Sandhed, Morten!« (Morten, som nele boede i den gamle Sognefogedgaard i Skamby, var en fribaaren ful- Natur og stærk som en Bamse.) »Ja, vi gjorde, som Ordren lød, at tale kørte til Bogense, og efter Aflæsning af Kornet kørte vi Vejen til sit bage ad Gyldensten. Her kørtes der Gødning. Vige Vejen for en Han Gødningsvogn kunde vi dog ikke være bekendt. Og Folkene fra paa Gyldensten vilde heller ikke vige til Side. Resultatet blev, at Vog- ilse nene ikke kunde komme forbi hinanden. Endelig kom der en skidt se, Skrивerdreng løbende med en Pisk og begyndte at slaa løs paa am Dallunds Folk. Det vilde jeg min »Sæl og Salighed« ikke taale paa og tog da den Spirrevip af en Skrивerdreng ved Vingeбенet og øl- kastede ham til Side.« »Men, min kære Morten, det var »Min Sa- lighed« en Greve, en virkelig Greve.« »Guds Død, naadige Herre, de hvem kunde dog se det?« »Ja, gaa nu hjem Folk; denne Gang skal jeg forsvare jer.« Fra den Tid af stod Morten sikker som res Fører. — Et Billede fra en anden Hovdag. Man møder Kl. 7 med ed Karl og Pige. Der skal slaas Græs paa Engen. Op ad Dagen ne kommer Herren og spørger: »Hvordan gaar det, Klaus?« »Tak, n, Herre, som spørger! Saa lang Tid man gik i de bukkede Blade, ke gik de frem, de Drengene saa glade! Men nu, vi er kommen i de ne stærke Enge, gaar vi pinedød frem, vi gamle Drengene!« »Det er lv godt, Klaus, her har du 2 Mark til Øl hos Mølleren.« »Tak, Herre, d det skal ske!« — Mølleren boede i den gamle Mølle, der var byg- re get der, hvor Vejen fører efter Stensby ved Aaløbet. Selvfølgelig skulde Øllet først nydes efter endt Arbejde. Omtrent 100 Menne-

sker lejrede sig paa Møllelægningen, og Ølkanden gik rundt Drøje Vittigheder krydrede Bægeret. Mølleren var bekendt for sin store Styrke og sit ekstra gode Øl. Han var altsaa værdig til en staa for Skud. »Hør, Møller, der staa skrevet, at alle Møllere er Tyve, Toldere og Skælmer.« »Er det kapitelfæstet, bitte Jens?« spørger Mølleren. »Nej, det staa kun med løse Bogstaver.« »Ja, saa kan det være det samme,« mente Mølleren. Der havde ellers vanket en Omgang til Jens.

Til disse Fortællinger og Sagn fra det gamle Dallund skal endnu kun føjes følgende Tidsbillede: I Aaret 1767 fik Dallund en ny Ejer, idet Fru Finecke tilskødede sin Søn, Kammerjunker Theodosius Finecke, Dallund Gods med Inventarium af Kvæg og Besætning, »og det skal være og forblive merbemeldte min kære Søns evindelige Ejendom, uden min eller nogen andens Paatale i nogen Maade.« Kammerjunkereren vedblev, som de tidligere Ejere, at købe mere Bøndergods. Han købte saaledes hele Allesø By, og Bestemmelser toges om Landgilde og Hoveri m. m. — Dr. Zeuthen, Præsten i Skamby, fortæller: »Kammerjunker Finecke var bekendt som en stor Bondetyran. Han brugte ofte Træhesten. Var derfor meget forhadt og fuld af Uro og Frygt. Han havde om Natten 15 Døre laasede uden for sit Sovekammer. Han laa med en Lad Pistol ved Siden og en Sabel paa Dynen.« — Der var 12 Bønder, som nød hans særlige Velvilje, fordi de var villige til at aflægge Ed paa, hvad han forlangte, og ellers udføre allehaande Bedrifter for ham. De kaldes endnu i Folkemunde hans 12 Riddere. Man ansaa det for unyttigt at prøve paa Modstand over for ham. Præsten i Skamby, Hr. Niels Zeuthen, lod ham uden Modstand tage den øde Jord paa Skamby Mark, der havde tilhørt Broby Kirke, men var paa Livstid bortfæstet til Præsten. Hr. Zeuthen mente, at dette Overgreb var Straf, fordi han havde besøgt en Herremand, som laa i Uvenskab med Finecke. Kammerjunkereren tog sig dog ogsaa en enkelt Gang af sine undergivne, saa længe det varede. Ridefogeden paa Dallund, Jørgen Wulff, stævnedes paa Kammerjunkerens Vegne Frands Larsen i Allesø for at have holdt Kro og Spillehus. Han blev dømt til at betale 20 Rigsdaler til Godsets fattige. Tit var der Proces om ulovlig Skyden og Jagen. En Karl, der skød en Hare, Værdi 24 Skilling, blev dømt til at betale 50 Rigsdaler eller arbejde i Odense Tugt- og Manufacturhus. — Især havde han en vidtløftig Proces med Præsten, Hr. Knud Grønvold i Allesø, om et Gærde, Præsten skulde have flyttet ind paa Allesø Bys Marker.

Kammerjunkereren var en høj, anselig Mand med et fint Væsen og mange Kundskaber. Han udgav Sprogafhandlinger paa Fransk. Hans Interesse var især Oldtidsvidenskab. Paa Strandmarken blev udgravet en Del Gravhøje. Folk troede, han gravede efter Skatte; men det var nok Oldsager, hvoraf han efterlod sig en Mængde, der blev ført til Pommeren.

6. (Om der findes øde, forhen bebyggede Pladser etc.)

Saa vel øde Pladser, som Bygninger øde, der ikke beboes, sees her desværre alt for mange af. Et Tingsvidne her for Retten, udstedt Aar 1660 d. 17. Septbr., illustrerer, hvilken god Tilstand Kerteminde By har været udi, førend Fjendetider, da ikke mindre opregnes end 132 Huse og Vaaninger, aldeles beskadiget eller plat udi Grunden ødelagte af Fjenden, hvilken Ruin og Skadelidelse alene paa Bygninger agtes for 19050 Rdl. foruden Raadhuset, som den Tid bleven ruineret mere end for de 250 Sletdaler Fjenden Skade Kerteminde By, den Tid er tilføjet, opskrives til 2200 Sletdaler og derover, og har Byens Mandtal i de Tider været 216 Skilling Redsel¹⁾, som nuomstunder opnaar næppe $\frac{1}{2}$ Del heraf, kan eragtes Byens nuværende slette Tilstand, som fast er utroligt, at siden den Tid, nu er 60 til 70 Aar, sig saadan Forandring og Afgang her ved Staden skullet have kunnet tildrage.

7-8. (Broer, Veje, Skibsbroen.)

Af de Oppebørsler, Langebros²⁾ og Skibsbroens Reparation er tillagt, vedligeholdes begge Steder forsvarligen.

Dybet her for Byen udi Renden, som Skiberummene³⁾ maa ledes ind og ud igennem, kan ikke regnes højere end 7 à 7 $\frac{1}{2}$ til 8 Fod Vand, ved ordinarie voxende Vand; ellers temmelig god Havn ved Skibsbroen, hvor der ind for er langt dybere end udenfor gennem Indløbet.

9. (Om Accisen til Skibsbroens Vedligeholdelse.)

Søfarende tilligemed de Fattige nyder efter gammel Skik $\frac{1}{3}$ Del Part af Accisen, som efter Tidernes Beskaffenhed tildrager et Aar mere, et andet mindre.

10. (Om Kramboder, Haandværkere og Handel m. Bygningsmateriale.)

Kramboder af fine Varer er her ingen; her [er] ellers nogle Bosiddende, som falholder og er sorteret med adskilligt groft og ringe Gods. Haandværkere er her og ved Byen en Del, nemlig 1 Guldsmed, Skræder, Skomager, Snedker, Grov- og Kleinsmed, Handske- og Hattemagere, Feldbereder, Farver, Sadelmager, Maler, Hjulmand, Bødker, Tømmermand og Murmester. Saa falholdes og for Landmanden saa vel som andre alle Slags Bygnings-Materialier, ønskedes at derpaa maatte fornemmes god Aftræk.

1) Skillingsredsel synes nærmest at kunne betegnes som en Art Ligning paa Formue og Lejlighed.

2) Til Vedligeholdelse af »Langebro«, der fører syd fra over Fjorden ind til Byen, var fra gammel Tid henlagt Brokorn af de omliggende Sogne.

3) ∅: Fartøjerne.

»Her neden hviler og venter de Troendes ærefulde og glædelige Opstandelse dend Gud evindeligen glæde, salig Günther Didrich Finecke.

Oberst Günther Didrik v. Finecke, † 1729.
Maleri af Balth. Denner paa Arreskov.

Hans kongel. Maj. til Danmark og Norge fordum bestalter Oberst til Hest, som var født udi Mechlenburg Aar 1688 dend 23. February og Aar 1729 dend 13. Marts paa sin Hovedgaard Dallund saligen hensøv i Herren. Hos hans Side hviler og de jordiske Levninger af tvende iblandt fire himmelgivne Børn, forhen tidligt med Himlen begavede Sønner, begge i Daaben kaldede Theodosius. Hos saa kjær en Støv har og her beredet sit Legems Jordekammer dend efterladte højtbedrøvede Frue og Moder, Fru Clara Levetzau, født i Jylland Aar 1699 den 26. Octobris, som her i Verden med dend salige Herre har levet et christeligt, trofast og fornøjet Egteskab i fjorten Aar. I Forsikring om evig Samling blev hendes Aske og endelig nedsat, der

hun havde endet dette Liv i Gud 17 ... dend ...« (Dato og Aarstal er ikke senere tilføjet.)

Om denne Oberst fortæller Sagnet, at Fanden tog ham ud af den gule Stue, saa Tjeneren (Anders Madsen, der siden boede paa Himmelstrup) maatte fylde hans Kiste med Sten i Stedet for Liget. Han maa have været en streng Herre og en dygtig og heldig Mand, siden Sagnet har taget sig af ham. Man kunde ikke forklare sig hans Held paa anden Maade, end at han var i Forbund med Fanden selv. Bortførelsen maa dog ikke være gaaet for sig uden Kamp; thi, siger Sagnet videre, Væggene i dette Kammer var altid blodige, og lod sig ikke ændre ved Kalkning. I mange Aar efter turde man ikke bruge Kammeret, indtil det endelig blev indrettet som et Kammer for en af Jomfruerne, under Navn af »det gule Kammer«.

En saadan gammel Herregaard kan næsten ikke blive fri for Sagndannelse. Den store Afstand mellem Bonden og Herskabet, den ærværdige Borg med Grave uden om, de tykke Mure og de mange hemmelighedsfulde Rum og Kamre, havde noget mystisk

og fantastisk ved sig og øvede sin Indflydelse paa Bondens Fantasi, den Evne, som netop da var særlig udviklet; thi man begreb jo kun saa lidt med Forstanden. — Der er jo sikkert nok ogsaa udspillet mangt et Drama bag Dallunds tykke Mure, og Sagnet siger da ogsaa, at to unge adelige Damer, den ene bedre end den anden, døde med kort Tids Mellemlum og blev begravet under Kapellets Gulv. De forsvandt i alt Fald hurtigt, og man mente, de var indemuret i Kælderen. Ved Restaureringen nu for nylig fandt man dog intet Tegn til hemmelig Begravelse under Kapellet. Der

Dallund, set fra Gaarden, ca. 1820.
Gouachebillede paa Nationalmuseet.

var øverst et almindeligt Bræddegulv, derunder et halvslidt Stengulv af gule Sten, dernæst ca. 2 m dyb Jordfyld og endelig nederst en Stenbro.

Kvægpesten raser paa Fyn i Slutningen af det 18de Aarhundrede, og 400 Kvæggropper nedgraves i Nærheden af Dallund. — Paa den Tid levede den stærke Foged Sparrevogn paa Dallund. Han var overmenneskelig stærk. En Bonde klagede engang over, at han havde faaet et saa svært Læs paa, at hans Bæster ikke kunde trække det. Sparrevogn svarede, at det jo ikke var mere, end en god Karl kunde bære, hvorpaa han gik ind under Læsset og ledte baade Vognen, og hvad der var paa samme, fra Jorden, saa at Bonden tilsidst blev bange for, at han skulde tage Bæsterne med. En anden Gang gjorde han det endnu bedre. De Dallund Bønder, som var i Ægt paa Landevejen, gjorde sig opsætsige mod ham, omringede ham og gik ham paa Livet. Han greb da en klejn Karl, der stod i forreste Række, i Nakken, brugte ham som Kølle og fejede rundt mellem Ørerne paa de andre saa længe og saa godt, at Pladsen ikke alene blev ryddelig, men Bønderne prøvede aldrig mere at gøre noget lignende i hans Tid. En anden Gang vandt han 5 Ankere Vin ved at bære dem op af en Kælder paa én Gang. Ved Hjælp af en Snor bar han et i Tænderne, to under Armene

og to i Hænderne ved Hjælp af de aabnede Spunshuller. — Af Spor andre stærke Mænd paa samme Tid kan nævnes: Laurids Brokkehøus til Egeskov († 1604), Justitsraad Hvid til Sandagergaard, Vog og Jørgen Marsvin til Avnsbjerg. (Sml. Stærke Sejlr hos Blicher. Bog

Sagn og Fortællinger knytter sig ogsaa undertiden til Skytter. sejl Møllere o. s. v. De hørte jo med til Tidens Honoratiorenes. — Om Hel Niels Skytte (den graa Skytte) paa Dallund siges, at han nok vidste kur naar han skulde dø. Det vilde ske, hvis der paa Jagten blev skudt hjer et mindre Dyr og straks bagefter et større. Det hændte saa en ster Gang ved 1820 paa Jagten i Himmelstrup Skov, at der først blev Gø skudt en Ræv og straks efter et Raadyr. Saa vidste Skytten, at ikke hans Tid var omme. Man kørte ham saa i Herskabets Vogn til Res Dallund; men inden han naaede saa langt, var han død. haa

En af de følgende Skytter var Rasmus Skytte. Han var fra ned Sverige og var meget slem til at gaa paa Smugkroer og lignende Fre Steder for at drikke. Engang medens Hovbønderne var paa Mo Arbejde i Sønderø Skov, kom han ind et Sted hos en Bonde. Blandt Mo andre var Peder Hansen fra Ullerup ogsaa til Stede. En Pige gaar flac gennem Stuen. »Nu skyder jeg dig,« siger Rasmus Skytte. »Det kor maa du ikke, jeg vil ikke dø endnu!« »Nej, saadan en køn Pige At maa du ikke skyde,« siger de andre. »Skyd mig,« siger Peder Do Hansen. »Det gælder en Pægl, dersom du kan ramme Knappen ker her!« Rasmus sætter Knaldhætten paa sit Gevær og brænder hele del Skudet af i Livet paa Peder Hansen, som falder død om paa Gulvet. Na Skytten blev meget bedrøvet derover; thi han troede, at ke Skudet var skudt af ude i Skoven. Han blev dømt til at betale be flere Lod Sølv for Vaadedrab, men kunde aldrig siden glemme sit Ge Uheld. Et kuriøst Uheld havde han en Nat hen ved Juletid. Han Gy kom fra en Smugkro i Stensby og gik fuld hjem. Da han paa me Vejen saa Lys i den gamle Vandmølle, gik han ind for at hilse ne paa Mølleren. Som han nu stod og lænede sig til en stor Melkasse, D gled denne, og han faldt i Melkassen. Mølleren maatte hjælpe ham co op; men da det var Regnvejrr, og han havde en laadden Kofte paa E med rigtig lange Haar, saa tog den »en hel Tønde Rugmel!« Møl lereren fik noget af Melet fejlet af ham med en Kost; men det due de kun til Grut. Til Slut faldt Rasmus Skytte engang i Fuldskab i h Dallund Sø og druknede. s

Som et levende Billede af Livet paa Hoveritiden kan anføres E følgende efter J. Hansens Fortælling:

Hovbud er kommet! Mød i Morgen Kl. 7 ved Dallund med k Heste og Vogne. Der skal skibes Korn fra Bogense. 50 Vogne H møder punktlig paa det saakaldte Torv uden for Magasinbygningen, e alle i bedste Tilstand. Det var i højeste Grad nedværdigende ikke s at have Heste og Vogne i Orden. I et Øjeblik er alle Vognene s læssede; 4 Tdr. paa hver Vogn. Kammerjunker Finecke gav selv e Ordre: »Skamby Rode først! Og du, Morten, kører foran. Lad o mig nu se, I kører ordentligt og sindigt, og kun viger det halve

Af Spor, hvem I saa end møder paa Vejen!« »Ja, naadige Herre, det skal ske!« — Vejen til Bogense blev kørt uden nogen Forstyrrelse. Vognene skulde køres saa langt ud paa Stranden, saa Vandet strøg over Bugen paa Hestene. Her tog mindre Baade mod Kornet, for at sejle det ud til et større Skib, der laa for Anker paa dybere Vand. Om Hele Arbejdet gik præcist og hurtigt. Bag efter tømte man Madstestene, medens Hestene fik deres Foder, og snart gik Turen hjemad. Morten mente, det var rigtigst at køre Vejen ad Gyldensten. Nu traf det sig saadan, at Hovfolkene paa Gyldensten kørte Gødning, og Vognene kom imod hverandre. Dallunds Folk vilde ikke vige Sporet, og Folkene fra Gyldensten vilde heller ikke. Resultatet var et Kaos af Vogne imellem hverandre. Der faldt haanende Ord fra begge Sider; men det hjalp ikke over Vanskelighederne. Nu kom Greven selv. Hvis han havde forsøgt at stifte Fred uden at bruge Piskan, var det vel gaaet godt; men nu tog Morten en Haand i Nakken og en i Bagen af Greven. Og, Vups! Ind i Tornehækken med Fyren. Et Par Klask paa Bagdelen med flad Haand, og Vognene kunde frit køre videre. — Dagen efter kom der »Stafet« fra Gyldensten til Dallund angaaende Sagen. Atter lød Hovbudet: »Mød øjeblikkelig paa Dallund for at høre Dom og senere tage mod Afstrafning!« Alle mødte. Kammerjunkeren foretog selv Afhøringen. »Sig mig nu, Morten, hvordan gik det egentlig til? Sig nu den hele Sandhed, Morten!« (Morten, som boede i den gamle Sognefogedgaard i Skamby, var en fribaaren Natur og stærk som en Bamse.) »Ja, vi gjorde, som Ordren lød, kørte til Bogense, og efter Aflæsning af Kornet kørte vi Vejen tilbage ad Gyldensten. Her kørtes der Gødning. Vige Vejen for en Gødningsvogn kunde vi dog ikke være bekendt. Og Folkene fra Gyldensten vilde heller ikke vige til Side. Resultatet blev, at Vognene ikke kunde komme forbi hinanden. Endelig kom der en skidt Skrивerdreng løbende med en Pisk og begyndte at slaa løs paa Dallunds Folk. Det vilde jeg min »Sæl og Salighed« ikke taale og tog da den Spirrevip af en Skrивerdreng ved Vingebeinet og kastede ham til Side.« »Men, min kære Morten, det var »Min Salighed« en Greve, en virkelig Greve.« »Guds Død, naadige Herre, hvem kunde dog se det?« »Ja, gaa nu hjem Folk; denne Gang skal jeg forsvare jer.« Fra den Tid af stod Morten sikker som Fører. — Et Billede fra en anden Hovdag. Man møder Kl. 7 med Karl og Pige. Der skal slaas Græs paa Engen. Op ad Dagen kommer Herren og spørger: »Hvordan gaar det, Klaus?« »Tak, Herre, som spørger! Saa lang Tid man gik i de bukkede Blade, gik de frem, de Drengene saa glade! Men nu, vi er kommen i de stærke Enge, gaar vi pinedød frem, vi gamle Drengene!« »Det er godt, Klaus, her har du 2 Mark til Øl hos Mølleren.« »Tak, Herre, det skal ske!« — Mølleren boede i den gamle Mølle, der var bygget der, hvor Vejen fører efter Stensby ved Aaløbet. Selvfølgelig skulde Øllet først nydes efter endt Arbejde. Omtrent 100 Menne-

sker lejrede sig paa Mølleedæmningen, og Ølkanden gik rundt Drøje Vittigheder krydrede Bægeret. Mølleren var bekendt for sin store Styrke og sit ekstra gode Øl. Han var altsaa værdig til at staa for Skud. »Hør, Møller, der staa skrevet, at alle Møllere er Tyve, Toldere og Skælmer.« »Er det kapitelfæstet, bitte Jens?« spørger Mølleren. »Nej, det staa kun med løse Bogstaver.« »Ja, saa kan det være det samme,« mente Mølleren. Der havde ellers vanket en Omgang til Jens.

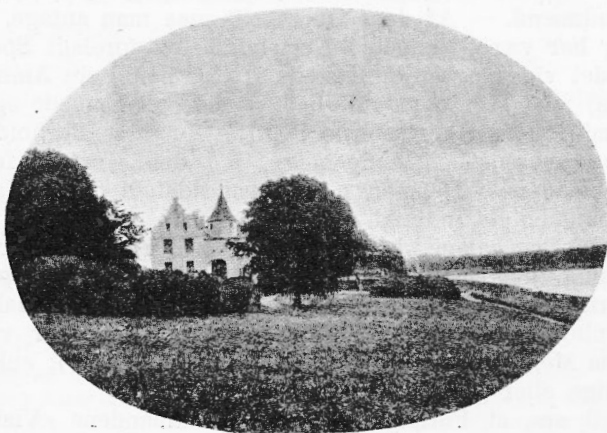
Til disse Fortællinger og Sagn fra det gamle Dallund skal endnu kun føjes følgende Tidsbillede: I Aaret 1767 fik Dallund en ny Ejer, idet Fru Finecke tilskødede sin Søn, Kammerjunker Theodosius Finecke, Dallund Gods med Inventarium af Kvæg og Besætning, »og det skal være og forblive merbemeldte min kære Søns evindelige Ejendom, uden min eller nogen andens Paatale i nogen Maade.« Kammerjunkereren vedblev, som de tidligere Ejere, at købe mere Bøndergods. Han købte saaledes hele Allesø By, og Bestemmelser toges om Landgilde og Hoveri m. m. — Dr. Zeuthen, Præsten i Skamby, fortæller: »Kammerjunker Finecke var bekendt som en stor Bondetyran. Han brugte ofte Træhesten. Var derfor meget forhadt og fuld af Uro og Frygt. Han havde om Natten 15 Døre laasede uden for sit Sovekammer. Han laa med en ladet Pistol ved Siden og en Sabel paa Dynen.« — Der var 12 Bønder, som nød hans særlige Velvilje, fordi de var villige til at aflægge Ed paa, hvad han forlangte, og ellers udføre allehaande Bedrifter for ham. De kaldes endnu i Folkemunde hans 12 Riddere. Man ansaa det for unyttigt at prøve paa Modstand over for ham. Præsten i Skamby, Hr. Niels Zeuthen, lod ham uden Modstand tage den øde Jord paa Skamby Mark, der havde tilhørt Broby Kirke, men var paa Livstid bortfæstet til Præsten. Hr. Zeuthen mente, at dette Overgreb var Straf, fordi han havde besøgt en Herremand, som laa i Uvenskab med Finecke. Kammerjunkereren tog sig dog ogsaa en enkelt Gang af sine undergivne, saa længe det varede. Ridefogeden paa Dallund, Jørgen Wulff, stævnedes paa Kammerjunkerens Vegne Frands Larsen i Allesø for at have holdt Kro og Spillehus. Han blev dømt til at betale 20 Rigsdaler til Godsets fattige. Tit var der Proces om ulovlig Skyden og Jagen. En Karl, der skød en Hare, Værdi 24 Skilling, blev dømt til at betale 50 Rigsdaler eller arbejde i Odense Tugt- og Manufacturhus. — Især havde han en vidtløftig Proces med Præsten, Hr. Knud Grønvold i Allesø, om et Gærde, Præsten skulde have flyttet ind paa Allesø Bys Marker.

Kammerjunkereren var en høj, anselig Mand med et fint Væsen og mange Kundskaber. Han udgav Sprogafhandlinger paa Fransk. Hans Interesse var især Oldtidsvidenskab. Paa Strandmarken blev udgravet en Del Gravhøje. Folk troede, han gravede efter Skatte; men det var nok Oldsager, hvoraf han efterlod sig en Mængde, der blev ført til Pommeren.

undt Kammerjunkeren var ikke gift, og testamenterede derfor 4. December 1792 Dallund som et Stamhus til Baron Karl Philip v. Blixen, hvis Moder var en Finecke. Han forpligtede sig derved til at antage Navnet Blixen Fincke (eller Finecke).

Flere Medlemmer af Slægten Blixen-Finecke er meget interessante og fortjente en nærmere Omtale; men dette vilde falde uden for Planen med nærværende Arbejde, som især har været at fremdrage de Træk af Dallunds Historie, hvortil knytter sig Sagn og Overlevering samt andre for Tiden karakteristiske Træk, for derved at give et Indtryk af den Rigdom af interessant historisk Stof, som knytter sig til vore Herregaarde. Disse Gaarde, der for vore Forfædre var det Centrum, hvorom næsten hele deres Tilværelse drejede sig.

Kilder: Literis Mando: Bogense Bys og Skovby Herreds Historie, Vedel Simonsens Bøger, Karl Hansen: Danske Ridderborge, mundtlige og skriftlige Meddelelser fra Propt. Jens Hansen, forhen Dallund, og fhv. Gmd. Jacob Rasmussen, Stensby. Klichéerne til Artiklen er skænket af et Medlem af Samfundet.

Dallund, set fra Vest.